

возможности и пути повышения эффективности хозяйственной деятельности птицеводческих предприятий в Волынской области.

Ключевые слова: птицеводство, отрасль, сельскохозяйственные предприятия, личные крестьянские хозяйства, животноводство, Волынская область.

Khotsevych Nadiya, Kotsan Natalia. Features of Poultry Farming Development in the Volyn Region. The article deals with the scientific theoretical foundations and the current state of development of poultry and poultry enterprises of the region, the purpose and objectives of scientific research. The main problems and prospects of the industry are investigated. The analysis of dynamics of a livestock of a bird in all categories of farms is carried out. The dynamics of poultry production: poultry meat and eggs by categories of farms of the Volyn region is analyzed. Submitted placement of the largest, most promising and most powerful enterprises that are engaged in the development of the industry and the production of poultry products in the Volyn region. The basic directions and potential opportunities and ways of increase of efficiency of economic activity of the poultry enterprises in the Volyn region are identified.

Key words: poultry, industry, agricultural enterprise, personal farms, livestock-raising, Volyn region.

Стаття надійшла до редколегії
25.10.2018 р.

УДК 911.3:332.132(438)

Ірина Мандрик

Особливості регіонального розвитку продуктивних сил Польщі

Розглянуто особливості регіонального розвитку продуктивних сил Польщі. Проаналізовано основні показники, які характеризують соціально-економічний розвиток воєводств Польщі. Виявлено значні територіальні диспропорції у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів Польщі. Розраховано інтегральний індекс соціально-економічного розвитку воєводств Польщі, за яким виділено п'ять типів регіонів: із високим, вищим від середнього, середнім, нижчим від середнього та низьким рівнем соціально-економічного розвитку. Визначено, що найвищий рівень соціально-економічного розвитку мають Мазовецьке та Сілезьке воєводства, а найнижчий – Підляське, Вармінсько-Мазурське, Підкарпатське та Свентокшиське воєводства. Вказано, що дієвим інструментом, спрямованим на вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку воєводств Польщі, є регіональна політика.

Ключові слова: регіональний розвиток, продуктивні сили, соціально-економічний розвиток, регіон, воєводство, регіональна політика, Польща.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ефективність функціонування національної економіки Польщі значною мірою залежить від рівня соціально-економічного розвитку її регіонів, які сьогодні відзначаються суттєвою галузевою, територіальною та функціональною диференціацією. Особливо різко контрастують між собою за рівнем розвитку й розміщенням продуктивних сил західні та східні воєводства Польщі. Саме із цих причин виникає потреба в аналізі регіонального розвитку продуктивних сил Польщі.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Проблемам регіонального розвитку продуктивних сил Польщі присвячені наукові праці як вітчизняних, так і польських учених. Регіональні особливості соціально-економічного розвитку Польщі досліджували П. В. Луцишин, П. Клімон, С. Федонюк [3], Н. Мікула, І. І. Гудзеляк, Н. Процюк. Г. Сохоцька займалась вивченням особливостей соціально-економічного розвитку Південно-Східного регіону Польщі [4]. О. Тищенко порівнював регіональний розвиток національних економік Польщі та України [6]. Польський учений С. Коренік досліджував диспропорції у розвитку регіонів Польщі [8]. Публікації Р. М. Ключника [1], А. В. Кузнецова [2], С. Швидюка [7] присвячені висвітленню окремих аспектів регіональної політики Польщі. Проте

виявлення регіональних відмінностей розвитку продуктивних сил Польщі на основі розрахунку інтегрального індексу соціально-економічного розвитку не проводилося.

Мета статті – виявлення регіональних відмінностей у рівнях соціально-економічного розвитку воєводств Польщі на основі розрахунку інтегрального індексу рівня соціально-економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сьогодні в Польщі існують відмінності в рівнях і динаміці соціально-економічного розвитку, спеціалізації та структурі господарства, конкурентоспроможності воєводств, спеціалізації господарства, рівнях розвитку інфраструктури й якості життя західних і східних регіонів [4]. Їх можна прослідкувати, аналізуючи основні показники-індикатори, які загалом відображають стан і рівень розвитку економіки країни чи окремої адміністративної одиниці.

Аналіз показників виробництва валового продукту у воєводствах Польщі у 2017 р. показав, що існують значні відмінності за цим показником між західними та східними воєводствами країни. Найбільший обсяг виробництва ВВП 2017 р. був характерний для таких економічно розвинених воєводств, як Мазовецьке (398,8 млн злотих), Сілезьке (222,8), Великопольське (176,4) та Нижньосілезьке (151,7). Найменший обсяг ВВП у 2017 р. спостерігався в Опольському (37,8 млн злотих), Любуському (39,8) та Підляському (39,6) воєводствах. Середній обсяг виробництва ВВП у Польщі становив 1 799 393 млн злотих. За показником ВВП на душу населення спостерігаються також регіональні диспропорції. Середній по країні обсяг ВВП на душу населення у 2017 р. становив 46 792 злотих, тоді як у Мазовецькому, Нижньосілезькому, Великопольському та Сілезькому воєводствах він був найбільшим і склав, відповідно, – 74 622, 52 203, 50 790 і 48 607 злотих. Найменший показник обсягу ВВП на душу населення характерний для Люблінського (32 074 злотих), Підкарпатського (33 176), Вармінсько-Мазурського (33 179) та Підляського (33 272) воєводств. Лише 4 із 16 воєводств Польщі мають вищий від середньонаціонального показника обсяг ВВП на душу населення.

Найбільш промислово розвиненими регіонами Польщі є Мазовецьке та Сілезьке воєводства. Порівняно значні обсяги промислової продукції виробляють також Великопольське та Нижньосілезьке воєводства. До аутсайдерів у промисловому розвитку належать такі воєводства країни, як Підляське, Опольське, Свентокшиське, Любуське та ін. У 2017 р. найбільший обсяг валової продукції сільського господарства був у Великопольському та Мазовецькому воєводствах. Найменше продукції сільського господарства було вироблено в Любуському, Підкарпатському, Сілезькому, Свентокшиському й Опольському воєводствах. За показниками соціального розвитку регіонів Польщі спостерігається значна диференціація, що негативно впливає на загальний рівень соціально-економічного розвитку. Найвищий рівень зайнятості населення у 2017 р. спостерігався у Великопольському, Мазовецькому та Поморському воєводствах. Низький рівень зайнятості населення характерний для Свентокшиського, Підкарпатського та Вармінсько-Мазурського воєводств. Середня зайнятість населення по країні становить 45,7 %.

Для оцінки рівня соціально-економічного розвитку воєводств Польщі був використаний усереднений синтетичний показник, розрахований нами за агрегативно-ієрархічною процедурою стандартизації. Методика його застосування в географічних науках добре розроблена В. С. Тікуновим [5]. Процедура стандартизації показників виконувалася за формулою:

$$\bar{X}_{ij} = \frac{|x_{ij} - \tilde{x}_j|}{|\max/\min x_j - \tilde{x}_j|}; \quad \begin{matrix} i = 1, 2, \dots, n; \\ j = 1, 2, \dots, m, \end{matrix} \quad (1)$$

де $\bar{X}_{ij}$ – стандартизований інтегральний показник (індекс); x_{ij} – часткові показники соціально-економічного розвитку країни i ; $\tilde{x}_j$ – найгірші значення (по кожному показнику із усіх узятих для розрахунків); $\max/\min x_j$ – найбільш відмінні від $\tilde{x}_j$ значення показників; n – кількість досліджуваних територіальних одиниць; m – число показників, узятих для розрахунків. Шляхом порівняння часткових показників усіх територіальних одиниць з умовною, яка характеризується значеннями $\tilde{x}_j$, виконується їхня стандартизація та ранжування. Ранжування здійснюється на основі таксономічного

методу з використанням евклідових відстаней (d^o) як міри близькості усіх територіальних одиниць (земель) до умовної, що має найгірші значення з усього комплексу показників.

На основі сумування отриманих стандартизованих значень вихідних показників $\bar{X}_{ij}$ та визначення їхнього середньозваженого значення отримуємо інтегральний параметр $I_{c.e.}$, який може бути оцінений як індекс рівня соціально-економічного розвитку окремої адміністративної одиниці. Величина $I_{c.e.}$ коливається від 0 до 1 й є безрозмірною величиною, яка виражає кумулятивний ефект урахування різноманітних часткових показників.

Для розрахунку інтегрального (синтетичного) індексу рівня соціально-економічного розвитку $I_{c.e.}$ слід використати таку формулу:

$$I_{ocv} = \frac{\sum \bar{X}_{ij}}{n}, \quad (2)$$

де I_{ocv} – інтегральний індекс рівня соціально-економічного розвитку; $\bar{X}_{ij}$ – стандартизований показник; n – кількість стандартизованих показників.

Для визначення індексів рівня соціально-економічного розвитку воєводств Польщі бралися вихідні часткові показники, які відображали як абсолютні параметри різних видів соціальної та економічної діяльності, так і відносні в розрахунку на одного жителя. Для розрахунків залучено 24 абсолютних і відносних показників, які відображають різноманітні сторони господарської діяльності (показники обсягу реалізованої промислової продукції, обсягу сільськогосподарської продукції, основних засобів, інвестицій в основний капітал, щільності транспортних шляхів, вантажообороту транспорту, рівня зайнятості та безробіття, середньомісячної заробітної плати тощо). Розрахунки показали, що воєводства Польщі мають значну просторову диференціацію рівня соціально-економічного розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Інтегральний індекс рівня соціально-економічного розвитку воєводств Польщі*

Воєводство	Інтегральний індекс рівня соціально-економічного розвитку, $I_{c.e.}$	Ранг
Нижньосілезьке	0,393	4
Куявсько-Поморське	0,239	8
Люблінське	0,170	11
Любуське	0,187	10
Лодзьке	0,304	6
Малопольське	0,326	5
Мазовецьке	0,834	1
Опольське	0,168	12
Підкарпатське	0,152	15
Підляське	0,153	13
Поморське	0,304	7
Сілезьке	0,553	2
Свентокшиське	0,140	16
Вармінсько-Мазурське	0,153	14
Великопольське	0,445	3
Західнопоморське	0,196	9

* Розраховано автором.

Регіони країни було згруповано у п'ять груп за рівнем соціально-економічного розвитку: із високим, вищим від середнього, середнім, нижчим від середнього та низьким (рис. 1).

Найвищий рівень соціально-економічного розвитку мають Мазовецьке ($I_{c.e.} = 0,834$) та Сілезьке (0,553) воєводства. Дуже високий рівень економічного та соціального розвитку Мазовецького воєводства пов'язаний із тим, що на його території розміщена столиця країни – м. Варшава як

головний фінансово-економічний центр Польщі. Розміщення потужного економічного ядра країни, яким є столиця Польщі, дає позитивні імпульси для розвитку Мазовецького воєводства, яке посідає провідне місце в господарському розвитку Польщі. Саме тут зосереджуються найбільші іноземні інвестиції. Мільярдне проекти направлені в будівництво, легку промисловість, послуги та сервіс. У регіоні представлені провідні міжнародні компанії. Після вступу Польщі до ЄС регіон стрімко розбудовує свою інфраструктуру.

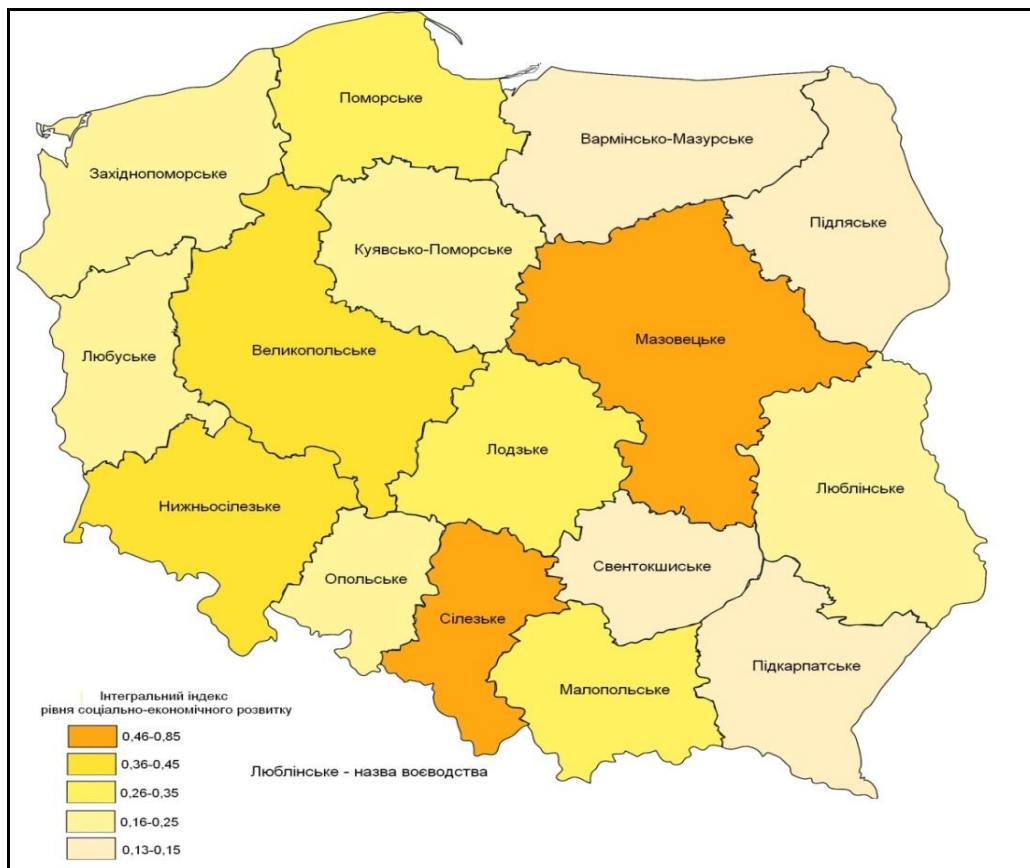

Рис. 1. Інтегральний індекс рівня соціально-економічного розвитку воєводств Польщі

Сілезьке воєводство має потужний промисловий потенціал (за обсягом реалізованої промислової продукції займає друге місце в країні після Мазовецького воєводства), володіє потужним економічним потенціалом, що зумовило високі соціальні стандарти. Для цього воєводства характерні висока густота населення (375 осіб/км²), значні обсяги ВРП, найвища щільність транспортних шляхів, висока заробітна плата тощо.

До другої групи із вищим від середнього рівнем соціально-економічного розвитку належать Великопольське (0,445) і Нижньосілезьке (0,393) воєводства. Ці регіони мають значний промисловий та сільськогосподарський потенціал, високі показники валового регіонального продукту, порівняно високі доходи та рівень зайнятості населення. Це все позитивно вплинуло на соціально-економічний розвиток цих воєводств.

Третя група – це воєводства Польщі із середнім рівнем соціально-економічного розвитку. До цієї групи увійшли Малопольське (0,326), Лодзьке (0,304) та Поморське (0,304) воєводства. Регіони цієї групи мають порівняно потужний промисловий, сільськогосподарський, транспортно-комунікаційний (Поморське воєводство) та рекреаційно-туристичний потенціал. Для воєводств цієї групи характерне високопродуктивне сільськогосподарське виробництво (Лодзьке, Малопольське воєводства).

До четвертої групи належать воєводства Польщі, які мають нижчий від середнього рівень соціально-економічного розвитку. Це Куявсько-Поморське (0,239), Західнопоморське (0,196), Любуське (0,187), Люблінське (0,170) й Опольське (0,168) воєводства. Для цих воєводств характерними є невисокі показники розвитку промисловості, низька концентрація населення, низький рівень урбанізації (55 %) та сільськогосподарський напрям розвитку економіки.

Найнижчий рівень соціально-економічного розвитку характерний для Підляського (0,153), Вармінсько-Мазурського (0,153), Підкарпатського (0,152) та Свентокшиського (0,140) воєводств. Низькі показники соціально-економічного розвитку цих воєводств зумовлені низьким рівнем розвитку промисловості, аграрною спрямованістю розвитку господарства. Ці території належать до депресивних регіонів, що негативно впливає на рівень їхнього соціально-економічного розвитку.

Аналіз виділених груп воєводств за рівнем соціально-економічного розвитку показав, що дев'ять із 16 регіонів Польщі мають невисокий рівень соціально-економічного розвитку, три воєводства – середній і п'ять – високий рівень соціально-економічного розвитку. Для східних регіонів Польщі характерний нижчий рівень соціально-економічного розвитку.

Тому дієвим інструментом, спрямованим на вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку воєводств Польщі, є ефективна регіональна політика. У перспективі до 2020 р. польські регіони повинні бути кращим місцем для життя завдяки підвищенню його рівня й якості, а також створенню таких суспільно-економічних та інституційних рамок, котрі збільшують можливості розвитку у всіх регіонах, реалізації прагнень і можливостей місцевих спільнот, які на них проживають [9].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Результати проведеного аналізу дають підстави констатувати, що для воєводств Польщі характерна значна територіальна асиметрія рівня соціально-економічного розвитку, що зумовлено різним впливом природно-географічних і соціально-економічних чинників. У західних і центральних регіонах країни, які мають потужний промисловий потенціал, рівень соціально-економічного розвитку є значно вищим, ніж у східних регіонах, де переважаючим напрямом розвитку економіки є сільське господарство. Перспективи подальших досліджень вбачаються у вивченні досвіду реалізації регіональної політики Польщі та її впливу на вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку польських регіонів.

Джерела та література

1. Ключник Р. М. Особливості регіональної політики Республіки Польща / Р. М. Ключник // Гілея : наук. вісн. – 2014. – Вип. 91. – С. 387–389.
2. Кузнецов А. В. Региональная экономическая политика Польши / А. В. Кузнецов // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 11. – С. 68–77.
3. Луцишин П. В. Географія продуктивних сил Польщі : навч. посібник / П. В. Луцишин, Д. Ю. Клімонт, С. В. Федонюк. – Луцьк : РВВ «Вежа», 2000. – 356 с.
4. Сохоцька Г. Н. Особливості соціально-економічного розвитку Південно-Східного регіону Польщі / Г. Н. Сохоцька // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Геогр. науки. – 2012. – № 9. – С. 159–165.
5. Тикунов В. С. Разработка алгоритмов распознавания, классификации и картографирования географических комплексов с помощью ЭВМ / В. С. Тикунов // Новые методы в математической картографии (математико-картографическое моделирование и автоматизация). – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1978. – С. 52–69.
6. Тищенко О. Регіональний розвиток національних економік Польщі та України: спільне та відмінне / О. Тищенко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 4 (166). – С. 251–260.
7. Швидюк С. Регіональна політика Польщі: ретроспектива і погляд у майбутнє / С. Швидюк // Політологічні та соціологічні студії : зб. наук. праць. – Т. XII : Політичні виміри процесів європейської інтеграції. – Чернівці : Букрек, 2013. – С. 313–325 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/322869317_Regionalna_politika_Polsi_retrospektiva_i_poglad_u_majbutne
8. Korenik S. Dysproporcje w rozwoju regionów Polski – wybrane aspekty / S. Korenik. – Wrocław : Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langegowe w Wrocławu, 2003. – 236 s.

9. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie: Dokument przyjęty przez Rade Ministrów dnia 13 lipca 2010 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mir.gov.pl>
10. Mały rocznik statystyczny Polski 2017. – Warszawa : Główny Urząd Statystyczny, 2018. – 540 s.

References

1. Kliuchnyk R. M. Osoblyvosti rehionalnoi polityky Respubliky Polshcha / R. M. Kliuchnyk // Hileia : nauk. visn. – 2014. – Vyp. 91. – S. 387–389.
2. Kuznetsov A. V. Rehyonalnaia ekonomicheskaiia polytyka Polshy / A. V. Kuznetsov // Myrovaia ekonomyka y mezhdunarodnye otnosheniya. – 2009. – № 11. – S. 68–77.
3. Lutsyshyn P. V. Heohrafiia produktyvnykh syl Polshchi: navch. posibnyk / P. V. Lutsyshyn, D. Yu. Klimont, S. V. Fedoniuk. – Lutsk : RVV «Vezha», 2000. – 356 s.
4. Sokhotska H. N. Osoblyvosti sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Pivdenno-Skhidnoho rehionu Polshchi / H. N. Sokhotska // Nauk. visn. Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky. Serii : Heohr. nauky. – 2012. – № 9. – S. 159–165.
5. Tykunov V. S. Razrabotka alhorytmov raspoznavaniya, klasyfikatsyy y kartohrafirovaniya heohrafycheskykh kompleksov s pomoshchiu EVM / V. S. Tykunov // Novye metody v matematycheskoi kartohrafiy (matematyko-kartohrafycheskoe modelyrovanye y avtomatyzatsiya). – M. : Yzd-vo Mosk. un-ta, 1978. – S. 52–69.
6. Tyshchenko O. Rehionalnyi rozvytok natsionalnykh ekonomik Polshchi ta Ukrainy: spilne ta vidminne / O. Tyshchenko // Aktualni problemy ekonomiky. – 2015. – № 4 (166). – S. 251–260.
7. Shvydiuk S. Rehionalna polityka Polshchi: retrospektyva i pohliad u maibutnie / S. Shvydiuk // Politolohichni ta sotsiolohichni studii : zb. nauk. prats. – T. XII : Politychni vymiry protsesiv ievropeiskoi intehratsii. – Chernivtsi : Bukrek, 2013. – S. 313–325 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : https://www.researchgate.net/publication/322869317_Regionalna_politika_Polski_retrospektiva_i_poglad_u_majbutne
8. Korenik S. Dysproporcje w rozwoju regionów Polski – wybrane aspekty / S. Korenik. – Wrocław : Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langegowie w Wrocławu, 2003. – 236 s.
9. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie: Dokument przyjęty przez Rade Ministrów dnia 13 lipca 2010 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.mir.gov.pl>
10. Mały rocznik statystyczny Polski 2017. – Warszawa : Główny Urząd Statystyczny, 2018. – 540 s.

Мандрик Ирина. Особенности регионального развития производственных сил Польши. Рассмотрены особенности регионального развития производственных сил Польши. Проанализированы основные показатели, характеризующие социально-экономическое развитие воеводств Польши. Выявлены значительные территориальные диспропорции в уровнях социально-экономического развития регионов Польши. Рассчитан интегральный индекс социально-экономического развития воеводств Польши, по которому выделено пять типов регионов: с высоким, выше среднего, средним, ниже среднего и низким уровнем социально-экономического развития. Определено, что самый высокий уровень социально-экономического развития имеют Мазовецкое и Силезское воеводства, а самый низкий – Подляское, Варминско-Мазурское, Поморское и Свентокшиское воеводства. Указано, что действенным инструментом, направленным на выравнивание уровней социально-экономического развития воеводств Польши, является региональная политика.

Ключевые слова: региональное развитие, производительные силы, социально-экономическое развитие, регион, воеводство, региональная политика, Польша.

Mandryk Iryna. Features of the Regional Development of the Productive Forces of Poland. The article is devoted to the main productive forces development of the Poland regions. The article touches upon the issue of the socio-economic indicators development of Polish voivodeships. Significant territorial disproportions were found in the levels of socio-economic development in Poland regions. The article describes five types of the regions that are based on socio-economic development index. It is determined that the highest level of socio-economic development inherent to Mazovian and Silesian voivodeships, while the lowest rate can be observed in observed Podlasie, Warmian-Masurian, Podkarpackie and Swietokrzyskie voivodeships. It is indicated that regional policy is an effective tool aimed at equalizing the levels of social and economic development of the Polish voivodeships.

Key words: regional development, productive forces, socio-economic development, region, voivodship, regional policy, Poland.

Стаття надійшла до редколегії
19.09.2018 р.